

krétarajz-másolatában az eredeti hű, minden tekintetben pontos reprodukcióját látja. Meggyőzően mutat itt rá a Rubens által a Sixtus kápolna profétáiról és sibylláiról készített másolatoknak Rubens eredeti stílusát megőrző és fenntartó karakterére, mely szerint Rubens másolását inkább interpretálásnak, mint hű s az eredeti minden stílus-sajátságát megőrző másolásnak nevezhetjük. Bizonyos tehát, hogy az «Anghiari csata» Rubens másolta részlete is teltive van rubens stíluselemekkel, melyeket eltávolítva juthatunk csak az emlék Leonardo-féle megfogalmazásához.

A művészeti részletek gazdagsága mellett, Leonardo technikai felfedezései, próbálkozásai, megállapításai (repülőszerkezetet gyárt, szivattyúkat, vízemelő gépeket, hidraulikus ébresztő órákat tervez, felismeri az egyenletes gyorsuló mozgás törvényét, kimondja a «nap nem mozog» törvényét, foglalkozott az apály és dagály okaival és törvényeivel stb.), valamint az anatómiában tett felfedezései (elsőnek ismeri föl az izmok akarati és reflexmozgása közötti különbséget, elsőnek mutat rá a vér keringésére stb.) is beható ismeretetre és méltatásra találnak a könyvben.

Hekler mindvégig emelkedetthangú, magvas és alapos, a tárgy felett szuverénül uralkodó kalauzként vezeti az olvasót Leonardo életének külső és belső eseményei között s könyvét Leonardo egyéniségének pompás, mélyre-világító, sok titkos lelki rekeszt feltáró méltatásával zárja. (VI. fejezet.) Ennek a csodás embernek, nagy művésznek és nagy feltalálónak és gondolkodónak megismeréséhez jobb kulcsot Hekler könyvével nem ajánlhatunk.

A «Leonardo irodalom»-ra vonatkozó rövid tájékoztatás és gondos névés tárgymutató emeli a kötet használatosságát.

A kötet kiállításáért, gondos illusztrációiért a pécsi «Dunántúl egyetemi nyomdájá»-t illeti a dícséret. —N.—

Prohászka Ottokár Missziós körlevelei. Sajtó alá rendezte: Farkas Edith S. M. Budapest, 1927. Kiadja a Szociális Missziótársulat. Prohászka Ottokár életében a Szociális Missziótársulat részére havonként egy-egy körlevelet szokott kibocsátani. Ezeknek a missziós leveleknek kegyeletes gyűjteményét gondozta sajtó alá a társulat alapítófőnöknője: Farkas Edith.

A kötetből mindenekelőtt a *misztikus* Prohászka Ottokár finom, emi- nenter vallásos lelkisége bontakozik elő. Szinte természetesen, hogy mint minden megnyilatkozásában, ebben is, Prohászka Ottokár misztikus lélek- jegyének ez az «erőteljes érzése és boldogító szenvedélye» világít át. Ebben fogant az egész könyv világnézete és hangulata, melyet szinte program- szerűen jeleznek Prohászka szavai: «Mikor azt mondjuk, hogy: hiszek benned, Uram, mintha csak májusi napkelten csüggné s ittasulna meg szemünk s mintha minden énekelne bennünk».

De van ezen az immanens Prohászka- arcon kívül egy másik Prohászka-arc is a kötetben s ezen az arculaton úgy- szólván legerősebb és legjellemzőbb a *szociális* vonás. Elméletileg nincs rendszere ennek a szociális gondolatnak, eredetét illetőleg teljesen evangéliumi s a mai nehéz szociális viszonyok között úgy hat, mint mikor «éjjeli tavon égi fények járnak». Határozottan nincsen kifejezve, de a levelek ki nem mondott mélyéből kiérzik Prohászka Ottokár szociális gondolkozásának iránya, amely családottan fordulva el a történeti rendszerek elveitől, jó törvényeket és szociális érzékű társadal- mat sürget: «Tegyen mindenki közül- lünk valamit az őt környező bajok ellen; vesse el, ha csak egy aranymag- vát az irgalmas, gyakorlati szeretetnek: biztos, hogy ilyen vetés után az aratás készül s akkor majd «örvendéssel hozzuk kévéinket».

Ebből a szempontból tekintve a tevékeny lelkiség gazdag és világító kalauza ez a kötet. Mindazok a problémák, melyeket a magyar élet belső lelke 1912-től 1927-ig fölvetett és ki- győrtöt magából, benne vannak e missziós levelekben, mégpedig nem- csak létünk tényében megvilágítva, hanem megoldásuk irányának útjai felé beállítva. Hogy ez sokszor csak a kívánt cél megsóhajtása, hogy a problé- mák néha erősebb árnyékúak, mint a megoldás távlati világossága, ez nem zavarja meg azért azt az erkölcsi ma- gasságot, melyre Prohászka Ottokár nagy lelkét felemeli az élet szociális megjavításának ez az evangéliumi vágya. A kereszténység mindig aktuális szellemének legragyogóbb tisztelete az élet nehézségeinek ez a Prohászka- i szolgálat, de egyúttal alap is, melyre rákivánczolt Prohászka működésének egyik legmaradandóbb jelentősége.

Ezért van ennek a könyvnek is igen sok élethez joga és az élet legfinomabb föladataihoz szóló küldetése.

Brisits Frigyes.

Lukinich Imre: A bethleni gróf Bethlen-család története. Bpest, Alhnaeum, 1927. Nagyjában átfutva ezt a díszes kötetet, föltűnik az illusztrációk tömege. Nincs Erdélynek nagyobb városa, amelyről kép ne volna, szerepel sok magyarországi és külföldi város is, legtöbb természetesen a Bethlen-család birtokában volt kastélyokat, falvakat, az általuk emelt templomokat ábrázolja. A vonzó Keresd, Alsórátos, Bethlenszentmiklós, a marosparti Radnót több hangulatos képen jelenik meg.

Egyik lapról a Mezőség halmai mosolyognak reánk, másiktól épületek részletei: bolthajtások, díszes kapuk, erkélyek — megint máson alaprajzok: minden ízlés megtalálja a magáét. Sok az arckép, bőséges anyagot kap a grafológus a reprodukált aláírások között.

Gyönyörűek a régi ruhák, hímzések, varrottások, a műtörténész örömmel nézheti az erdélyi ékszerek, úrasztali kelyhek, címerek képeit, a régi erdélyi könyvekből vett díszítmintákat.

Nemcsak azok a képek tartoznak a szöveghez, amelyek a család birtokában levő tárgyakat ábrázolják, hanem azok is, amelyeken Európa távoli vidékei jelennek meg, a családnak tudnillik számos tagja járt világot.

Zsigmond királyt kísérte római császárkoronázására az egyik Gergely, Londonig jutott tanulmányútján az a Miklós, aki mint gyermekifjú elkísérte a költő Zrínyit végzetes vadkanvadászatára.

De bármerre vetette is őket sorsuk, visszavágytak Erdélybe, és sajátágos végezt üldözte azokat, akik messzeszakadtak az ősi rögtől. Ferdinánd híve lett Szapolyai Jánossal szemben Elek 1526 után, Bécsben töltötte életének javát, aztán mégis haza kellett térnie, hogy szegénységben végezze életét. Szegénységre és kihalásra ítélte a bécsi tartózkodás a családnak több más odátévedt ágát is. Viszont B. Jánost most száz éve csak megperzselt a bécsi élet lángja, ő aztán elég fiatalon hazatérve, szerencsés örökséggel helyreüthette a csorbát s nemcsak maga vált takarékosná, hanem erre sikeresen buzdította az erdélyi ifjúságot is. Ugyanis a magyar ruházat mellett tüntetve az erdélyi ifjak pompásnál pompásabb ru-

hák viselésében vetélkedtek, s a fényűzés veszélyeztette anyagi helyzetüket. Gróf Gyulay Lajos erről így ír: «Egy szép reggel a kolozsvári ifjúságot magához kerette Bethlen János. Furcsának jött nekem, mikor belépvé hozzám, az ajtó mellett legelőbb is Farczádit pillantottam meg, Kolozsvárnak akkor első magyar szabóját, ki épen mértéket vett barátimnak. Nagy kontóm volt már akkor Farczádinál, de nem vala mit tennem, amint a sor ütött, nékem is mértéket vett. Bethlen János előadta, hogy a szűk idők megkívánják, hogy húzzuk össze magunkat, ne pompázzunk, azonban folytassuk elkezdett magyar viseletünket egyszerű, olcsó fekete posztóból».

Ez a józan vonás annyira jellemző a Bethlen-családra, hogy ha tréfálni akarnánk, a család történetírójával szemben vitathatnók: de igenis, biztosan ebből a családból való az a XII. sz.-beli Bethlen nevű diák, aki Párizsban halt meg, hiszen az iskola részéről azt jelentették haza, hogy a fiú nem hagyott adósságot maga után.

Ha a szigorúan megállapítható igazság mellett akarunk maradni, akkor persze el kell fogadnunk Lukinich döntését: a Bethlen-család és a párizsi diák közt kapcsolatot nem ismerünk. A család így is elég régi, eredete a Bese-Gergely nemzetségre vezethető vissza. Neve épúgy, mint a Görgei-családban szokásos Jordán név, bibliai eredetű, Bethlehem helységről van véve.

Különös és ritka név, mégsem tartozik ebbe a családba valamennyi magyarországi Bethlen-család. Így pl. csalódni fog, aki ebben a kötetben Bethlen Gábor erdélyi fejedelem történetét keresi, mert a híres fejedelem az *iktári* Bethlen-család tagja volt, s a két család közös eredete nem mutatható ki.

Nincs is szüksége idegen tollakra a bethleni Bethlen-családnak. Gazdagnak mutatja őket már az 1305-i birtokfelosztás, mikor 20 falu fölött osztzkodott három testvér. Tisztes állásokra emelkednek már ekkor is, Zsigmond korában a havasalföldi vajdánál jár követségben Gergely, aki később a török ellen induló seregben azt a megbízást kapja: ügyeljen, hogy zsoldosok és tisztek teljesítsék kötelességüket.

Közben pörösködnek a dézsi polgárokkal, akik le akarják rontani a családot malomgátjait, mert ezek akadályozzák a sószállítást a Szamoson, pö-